

Универзитет уметности у Београду

НАСТАВНО-УМЕТНИЧКОМ-НАУЧНОМ ВЕЋУ

ФАКУЛТЕТА ЛИКОВНИХ УМЕТНОСТИ У БЕОГРАДУ

Париска 16

11000 Београд

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ И ОДБРАНУ ДОКТОРСКОГ
УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА И ПИСАНОГ РАДА

**„Биоморфни простори осаме
(аудио-визуелна инсталација, фотографије и видео
записи пројеката, фото књига)“**

Кандидаткиње **Зоране Милићевић**

Београд, април 2024.

Комисија за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта „Биоморфни простори осаме (аудио-визуелна инсталација, фотографије и видео записи пројеката, фото књига)“ кандидаткиње Зоране Милићевић, именована на 506. седници Наставно-уметничко-научног већа ФЛУ у Београду 6. марта 2024. године, радила је у саставу:

1. др ум. **Оливера Парлић Карајанковић**, редовни професор, Факултет ликовних уметности, Универзитет уметности у Београду
2. др **Јелена Годоровић**, редовни професор, Факултет ликовних уметности, Универзитет уметности у Београду
3. др **Мариела Цветић**, редовни професор, Архитектонски факултет, Универзитет у Београду
4. др **Александар Кнежевић**, вишу научни сарадник, Биолошки факултет, Универзитет у Београду
5. др ум. **Светлана Волиц**, ванредни професор, Факултет ликовних уметности, Универзитет уметности у Београду (ментор)

и донела је следећи закључак:

Биографија кандидата

Зорана Милићевић је рођена у Ивањици 1994. године. Основне студије завршила је 2018. године на Академији ликовних умјетности у Требињу, смер сликарство, класа ред. проф. мр Сава Пековића. Мастер студије сликарства завршила је 2019. године на Факултету ликовних уметности у Београду, класа професора Радомира Кнежевића. Докторске уметничке студије уписала је 2019. године на Факултету ликовних уметности у Београду. Члан Удружења ликовних уметника Србије (УЛУС) од 2020. године.

Награде: Прва награда за цртеж, Међународно бијенале радова на папиру, Музеј Козаре, Приједор, 2022. Похвала за рад “Тамо где је земља мека” Бијенале таписерије, Конак књегине Љубице, Београд, 2022. Награда за најбољег студента на катедри за сликарство, Требиње, 2017.

Самосталне и групне изложбе:

- Пројекат *Ход по вуни / Walk on wool*, Скандинавски павиљон, Београд, 2023. Међународно бијенале радова на папиру, Музеј Козаре, Приједор, 2022.
- *25. Бијенале таписерије*, Конак књегине Љубице, Београд / Похвала за рад “Тамо где је земља мека”
- Самостална изложба *Без сумње*, Галерија Милорада Бате Михаиловића, Панчево 2021.
- Самостална изложба *Собе*, Кућа краља Петра, Београд, 2021.
- *Нови чланови УЛУС-а*, Цвијета Зузорић, 2021.
- Самостална изложба *ЕПИФАНИЈА – присутност сопства*, Задужбина Илије М. Коларца, Београд, 2020.
- Самостална изложба *СОБЕ, у чвору соба, у соби сунце*, Галерија 73, Београд, 2020.

- *Изложба финалиста награде Goethe – Института – Обећавам да нећу одустати од бављења уметношћу!*, Галерија мењачница / Goethe – Институт, Београд, 2019.
- *Art Sequences – Међународна изложба – 24 Уметника са Балкана*, Кућа Легата, Београд, 2019.
- *48. Изложба цртежа и скулптура малог формата студената ФЛУ*, Дом омладине, Београд
- *Погледи* – Галерија 73, Београд, 2019.
- Самостална изложба *Замка погледа*, Ивањица, 2018.
- Самостална изложба „ ... „, Бања Лука Изложба радова “Емоције и зависност” Врање, 2018
- Фотографска радионица *ФОТОФЕСТ БАР* и изложба *фотографија*, Бар, 2017.
- Групна изложба фотографија *ЧИТАМ – ЧИТАШ*, Београд, 2016.
- Изложба радова *Еко колоније*, Широки Бријег, 2016.
- Изложба радова *Културно и природно наслеђе*, Требиње и Бања Лука, 2016.
- *Самостална изложба Зоране Милићевић, Милице Лојовић и Сузане Вуловић* – Италијански културни центар, Београд, 2016.

Опис и детаљна анализа докторског уметничког пројекта

Докторски-уметнички пројекат „Биоморфни простори осаме (аудио-визуелна инсталација, фотографије и видео записи пројеката, фото књига)“ кандидаткиње Зоране Милићевић састоји се из практичног уметничког рада и писаног дела. Практични део докторског уметничког пројекта представљен је марту 2024. године у Галерији Факултета ликовних уметности у Београду. Изложба се састојала од просторне слике и посебно презентованих, документаристичких приказа амбијенталних инсталација *Ход по вуни*, *Скала* и *Саће*, које су изведене у оквиру докторског уметничког пројекта.

1. *ХОД ПО ВУНИ (Walk on wool)* је амбијентална аудио-визуелна инсталација која је изведена у Скандинавском павиљону ФЛУ у Београду. Вуна која је испуњавала стаклени простор Скандинавског павиљона позивала је посматрача да закорачи у уметникове интимне просторе и рад доживи свим чулима (на тактилном, визуелном и звучном нивоу, као и чулом мириса). Рад је пратио и звук снимљених амбијенталних сензација које су компјутерски модификоване (продуценткиња звука је на лицу места правила музику од записа који су снимљени током процеса рада: шишање овце, звук маказа, машинице, вуне која пада на бетон, упредање нити између дланова, и др.). Пројекат *Ход по вуни* изведен је у склопу Бијенала младих 2023. године, а за изведбу рада утрошено је 350 кг вуне, уз прецизно постављено светло и озвучење.
2. *Саће (honeyscomb)* је амбијентална аудио-визуелна инсталација изведена у популарном простору Музеја афричке уметности у Београду. Рад је изведен у форми инсталације направљене од стакла и меда, са посебно креираним звуком и светлом.
3. Рад *Скала* је жива скулптура рађена од биокompatитног материјала на бази гљиве, реализована у миколошкој лабораторији Биолошког факултета Универзитета у Београду.

Пројекат “Скала” је интердисциплинарни пројекат реализован у сарадњи са професорима са Биолошког факултета, на чијем развоју је највише радио виши научни сарадник др Александар Кнежевић.

Рад на докторском уметничком пројекту подразумевао је истраживачки процес кроз историјску и теоријску контекстуализацију рада, као и анализу и саморефлексију поступака и остварених резултата. Писани текст подељен је у две основне целине. Први део се ослања на историјски оквир вишемедијске уметности са освртом на радове који су обележили кандидаткињину уметничку праксу, кроз рефлексију и дијалог са ствараоцима који су утицали на развој и ток мисли. Посебан одељак дао је осврт на биоарт, биоетику, биополитику, одрживи развој и рециклажу, у циљу анализе и експликације радова насталих у оквиру докторског уметничког истраживања. Други део писаног рада односи се на развој, истраживање и извођење практичног дела, кроз анализу три изведена пројекта *Ход по вуни*, *Скала* и *Саће*. У последњем сегменту писаног рада представљена је изложба докторског уметничког пројекта у Галерији Факултета ликовних уметности, уз завршна разматрања и закључак целокупног рада и истраживања.

Значај и допринос докторског уметничког пројекта у одређеном пољу уметности

Докторски уметнички пројекат представља континуирани наставак уметничких истраживања кандидаткиње, која су се већ на мастер студијама оријентисала ка изведби просторних слика и медију инсталације. Предмет рада чини више пројекта којима се контекстуализује однос између уметничког дела и публике, лични и унутрашњи простор дела, али и простор који уметничко дело заузима. Сваки од ових пројеката бави се темом постојања, трансформацијом која прати животне процесе и њихово трајање у простору и времену. Променом и анимацијом различитих амбијената, као и коришћењем различитих природних материјала (вуна, восак, мед, шелак, скоби, итд.) и њиховом рециклажом, стваралачки процес кандидаткиње је у константном стању трансформације, што добрим делом концептуално одређује садржаје и значења пројекта. Процесуалност је у сржи њеног уметничког израза који као такав толерише извесну дозу неизвесности и несигурности, која може бити егзистенцијална, системска, еколошка, временска и просторна.

Због комплексности постављених тема и истраживачких метода, рад на докторском уметничком пројекту захтевао је интердисциплинарни приступ и вишеслојно истраживање у пољу различитих уметничких и научних области. Кандидаткиња је у склопу свог докторског уметничког пројекта реализовала интердисциплинарно истраживање у сарадњи са Биолошким факултетом, „сађењем“ живе скулптуре путем гајења мицелије гљиве. Значај и допринос докторског уметничког пројекта огледа се у ликовном искораку и употреби различитих медија, као и у откривању и испитивању нових биоматеријала и њиховог постављања у јасан контекст унутар ликовног рада и излагачког простора.

Оцена да је докторски уметнички пројекат резултат оригиналног уметничког рада докторанда у одговарајућем пољу уметности и оцена остварених уметничких резултата;

У свом уметничком истраживању кандидаткиња је на оригиналан начин користила природне и органске материјале, као што су вуна, восак, мед, шелак, скоби, итд. Као полазник школе урбаног пчеларства “BeeConnected” 2022. године у организацији удружења “Екопaut” се теоријски и практично упознала са животом пчела, спроводећи своје истраживање у дијалогу са са професорима Пољопривредног факултета и пчеларима. То искуство имплементирано је у оквиру докторског уметничког истраживања, у филозофском и симболичком смислу кроз употребу меда као материјала у стваралачком процесу. Важан елемент у грађењу просторних слика, перформанса и амбијенталних инсталација представљала је и вуна, као материјал којим је кандидаткиња такође отварила низ питања која могу бити културолошка, етичка, еколошка, симболичка, али и врло интимна и поетска.

Њен процес рада одвија се кроз стање сталних промена, активацију различитих простора, трансформацију и рециклажу радова. При изради просторних слика често користи елементе из старих радова: на изложби докторског уметничког пројекта „Биоморфни простори осаме“ у Галерији ФЛУ један део простора заузимао је просторна слика од материјала који су коришћени у претходним инсталацијама. Кроз рециклажу и константну трансформацију радова појавила се идеја о биоарту, где је кандидаткиња истраживала достигнућа из области савремене биологије као алата у уметничком процесу. У своју уметничку праксу кандидаткиња је првобитно увела скоби (симбиотску културу бактерија и квасаца) коју је сама узгајала у свом атељеу и од њега правила ликовне композиције, експериментишући са различитим природним пигментима. Посетама миколошкој лабораторији и кроз разговоре са професорима Биолошког факултета кандидаткиња је стекла нове увиде у биоматеријале, њихов раст, структуру и могућности примене у различитим областима. Унутар стерилног простора лабораторије обликовала је своју живу скулптуру, сађењем и развојем композита на бази гљива. Оваква уметничка пракса подразумевала је интердисциплинарност и комуникацију између уметника и научника, заједнички рад у лабораторијским условима и концептуалним оквирима који се темеље на експерименталном приступу.

Због комплексности самих пројеката и простора који су бирани за њихово извођење, идеја о документаристичком приказу практичног дела докторског уметничког пројекта дошла је природно и у складу са писаним делом. Практични део докторског уметничког пројекта, успешно је представљен јавности у марту 2024. године у Галерији Факултета ликовних уметности у Београду. На изложби су изложене: 1. Светлеће кутије унутар којих су приказане фотографије пројеката *Ход по вуни*, *Скала* и *Саће*; 2. Инсталација израђена од плексигласа и меда, која је првобитно била постављена у поткуполном простору Музеја афричке уметности; 3. Просторна слика која је изведена у кудељи и вуни, кроз рециклажу старих радова; 4. Аудио записи и материјали који су коришћени у процесу израде пројеката;

5. „Жива“ скулптура / Биокмпозит на бази гљиве настао у сарадњи са професорима са Биолошког факултета и 6. Фото-књига.

Пројекат *Ход по вуни* приказан је путем фотографија у светлећим кутијама и видео пројекција у простору. Важан део чинио је и један видео запис, снимљен у процесу прикупљања вуне, односно шишања оваца. Пројекат „*Саће*“ приказан је кроз светлећу кутију уроњену у вуну, на којој је у форми фотографије забележена инсталација изведена у куполи Музеја афричке уметности. У галерији је изложена и инсталација од плексигласа и меда са комадом филцане вуне као подлогом за прикупљање меда који је непрестано цурео за време трајања изложбе. Наспрам инсталације, био је постављен видео запис на таблети уроњеном у мед, на ком је приказан поступак изведбе рада уз звук, као наизбежан део овог пројекта. Просторна слика у галерији направљена је од делова материјала који су раније коришћени у изведби пројекта (вуна и кудеља), наглашавајући процес трансформације и питања рециклаже и одрживости. Пројекат „*Скала*“ и његова поставка у Галерији била је усмерена на услове за даљи раст и развој „живе“ скулптуре, што је подразумевало коришћење стакленог звона, како би се одржала влажност материјала и како би скулптура могла да се даље развија у изложбеном простору. У току трајања докторске изложбе рађали су се нови издаци биокмпозитног материјала, а кандидаткиња је бележила промене на живој скулптури, правећи неку врсту дневничког записа тог процеса. Фото-књига приређена је као документаристички приказ целокупног стваралачког процеса на докторским уметничким студијама са низом фотографија, дневничких записа, цртежа, текстова и скица. Фотокњига укорићена у природну кожу чинила је артефакт за себе, кроз који су посетиоци могли да стекну темељни увид контекстима, настанку идеје и реализацији пројекта.

Оцену о испуњености обима и квалитета докторског уметничког пројекта у односу на пријављену тему;

Вишеслојним истраживачким процесом кандидаткиња је показала изузетан мисаони и стваралачки капацитет, интердисциплинарним приступом и синестезијским коришћењем више медија у својој стваралачкој пракси. Кандидаткиња је реализовала комплексна уметничка остварења која су проистекла из посвећеног уметничког и научног истраживања и адекватно контекстуализована кроз вишеслојни критичко/теоријски дискурс. У свом раду кандидаткиња је истраживала потенцијал уметности да ангажује публику и подстиче размишљање о важним питањима која се односе на биолошке науке, етичке и политичке димензије живота. Усмеравањем своје уметничке пажње и стваралаштва ка биоарту, истраживала је испреплетеност људског и биолошког света, одговорност човека према природи и животној средини, као и његове етичке ставове према биолошким организмима и процесима. Као уметничку референцу за свој рад посебно је издвојила радове америчко-израелске уметнице Нери Оксман (Neri Oxman) која у својој пракси комбинује дизајн, биологију, рачунарство и инжењерство. У свом уметничком истраживању кандидаткиња се бавила појмовима као што су Биоетика и Биополитика, проучавајући настанак и

филозофске основе ових нових наука, које се превазилазећи границе дисциплина ослањају на истраживања и праксу у уметности, биологији, критичкој теорији, антропологији и културолошким студијама. Биоетика се односи на примену етичких принципа у контексту биолошких наука и медицине, а биополитика се бави проблемима који се односе на управљање животима и телима у друштву. Кандидаткиња је посебно реферисала на истраживања француског филозофа и социолога Мишела Фукоа, који је проучавао начине на које државе и друштва управљају животима својих грађана кроз контролу здравља, репродукције, исхране, медицине и других аспеката биолошког постојања. Биоарт или уметност која користи биолошке материјале, процесе или технологије, кандидаткиња види као област која отвара нове могућности за размишљање о односима између људи, живих организама и околине.

Критички осврт

Рад на докторском уметничком пројекту „Биоморфни простори осаме“ налази се у непрекидном истраживачком контексту, смештен на релацији између уметнице, простора и посматрача. Комплексно уметничко истраживање изведено је кроз процес синтезе различитих аудио-визуелних, филозофских, психолошких и поетских садржаја, што је захтевало и употребу различитих медија у стварању и презентацији рада. У извођењу просторних слика често је рециклирала и користила материјале из претходних радова, неспутано пролазећи из рада у рад, у сталној смени рушења и поновног грађења. Флуидно постојање се огледа, како у самом деловању унутар рада, тако и при избору органских и често пропадајућих материјала, чиме је кандидаткиња разматрала различита еколошка, економска, социјална и културолошка питања. Амбијенталне инсталације су активирале сва чула посетилаца (вида, слуха, додира, мириса), омогућавајући им урањање у саму утробу слике и активно учешће у процесу стварања дела. Интердисциплинарна сарадња са професорима са Биолошког факултета у Београду, као спој науке и уметности, чини велики искорак у уметничком раду кандидаткиње. Докторски уметнички пројекат је стога назначио и велике могућности даљег развоја њене стваралачке праксе кроз истраживања на пољу биоарта, биополитике и биоетике. Изложба „Биоморфни простори осаме“ у Галерији Факултета ликовних уметности је на аутентичан уметничко-документаристички начин приказала све пројекте изведене током докторског уметничког истраживања, са јасним фокусом на процесуалност самих радова и њихов перформативни карактер, који је од кључног значаја за кандидаткињину уметничку праксу.

Закључак комисије

Закључак комисије је да се ради о оригиналном практичном раду у пољу уметности, као и значајном истраживачком и теоријском напору да се стратегије и сазнања о вишемедијском уметничком деловању у медију инсталације и интердисциплинарним уметничким праксама које спајају уметност и науку систематизују и даље развијају. Имајући у виду

квалитет остварених резултата комисија сматра да је кандидаткиња Зорана Милићевић успешно реализовала и представила јавности свој докторски уметнички пројекат

„Биоморфни простори осаме (аудио-визуелна инсталација, фотографије и видео записи пројеката, фото књига)“ и предлаже Наставно-уметничко-научном већу Факултета ликовних уметности да усвоји овај извештај и достави га Сенату Универзитета уметности како би се одредио датум одбране.

Комисија:

др ум. Оливера Парлић Карајанковић,
редовни професор, Факултет ликовних уметности, Универзитет уметности у Београду

др Јелена Тодоровић,
редовни професор, Факултет ликовних уметности, Универзитет уметности у Београду

др Мариела Цветић,
редовни професор, Архитектонски факултет, Универзитет у Београду

др Александар Кнежевић,
вишу научни сарадник, Биолошки факултет, Универзитет у Београду

др ум. Светлана Волиц,
ванредни професор, Факултет ликовних уметности у Београду (ментор)

**ОЦЕНА ИЗВЕШТАЈА
О ПРОВЕРИ ОРИГИНАЛНОСТИ
ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА / ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ**

На основу Правилника о поступку провере оригиналности докторских уметничких пројеката и докторских дисертација које се бране на Универзитету уметности у Београду и налаза у извештају из програма iThenticate којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације **„Биоморфни простори осаме (аудио-визуелна инсталација, фотографије и видео записи пројеката, фото књига)“** аутора **Зоране Милићевић**, констатујем да утврђено подударање текста износи 13 %. Овај степен подударности последица је цитата, личних имена, библиографских података о коришћеној литератури, тзв. општих места и података, што је у складу са чланом 9. Правилника.

На основу свега изнетог, а у складу са чланом 8. став 2. Правилника о поступку провере оригиналности докторских уметничких пројеката и докторских дисертација које се бране на Универзитету уметности у Београду, изјављујем да извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

1.5.2024. године

Ментор
Светлана Волиц